

‘Mocht Jezus vandaag leven, dan zat hij op Facebook’

**‘Er zijn ook gevaren verbonden aan de huidige terugkeer van de spiritualiteit’,
meent Hans Geybels, voormalig woordvoerder van kardinaal Danneels.
Maar somber zijn hij en zijn protestantse collega-academicus Eddy Van der Borgh
hoegenaamd niet. — door Bart Demyttenaere / foto’s Franky Verdickt**

Uit onafhankelijk internationaal onderzoek blijkt dat mensen in dit tijdsegment meer dan ooit op zoek zijn naar zingeving en spiritualiteit. Ondanks de ontkerkelijking en de schandalen die de kerk hebben geteisterd, is de algemene interesse voor religie groot. De protestante professor Eddy Van der Borgh bezet als theologiedocent een Desmond Tutuleerstoel aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hans Geybels is de voormalige woordvoerder van kardinaal Danneels. Hij geeft les aan de K.U. Leuven en is stafmedewerker van Logia, een christelijk geïnspireerde denktank. Geybels bestelt meteen een frisse Duvel: ‘Elke Duvel die ik drink, is er een minder op de wereld.’ De toon is gezet. Een openhartig en oecumenisch dubbelinterview op een terras in Leuven.
Men heeft het vaak over de terugkeer van de spiritualiteit. Is er wel degelijk een remonte?

EDDY VAN DER BORGH: De zogenaamde terugkeer naar de spiritualiteit wordt altijd zo vaag geformuleerd. Er is duidelijk een algemene en toenemende interesse voor zingeving en persoonlijke verdieping, maar die is vaak niet verbonden met bestaande religieuze instellingen of instituten. In de jaren zestig voorspelde de bekende godsdienstsocioloog Peter Berger in zijn these over de moderniteit het einde van de godsdiensten. Ruim dertig jaar later heeft hij zijn eigen stelling herroepen. Onlangs verklaarde de Brugse bisschop Jozef De Kesel dat de kerken niet meer zullen vollopen. Hij durft dingen te zeggen die anderen al veel langer hadden moeten toegeven. Wat voor het katholicisme in Vlaanderen geldt, gaat ook op voor het protestantisme in Nederland. Ook daar worden de problemen van ontkerkelijking liever toegedekt en tracht men vergeefs de oude structuren in stand te houden, terwijl het in de toekomst heel anders zal zijn.

HANS GEYBELS: Ik ben het volledig met mijn collega eens. De traditionele grote religies hebben geen monopoliepositie meer. Vroeger was religie de zingevende factor die ook alle belangrijke fasen in een mensenleven markeerde. Dat is nu niet meer ►

EDDY VAN DER BORGHT
'De zogenaamde terugkeer
van de spiritualiteit wordt
altijd zo vaag geformuleerd.'

HANS GEYBELS
'Je kunt zelfs kanaries
kweken met behulp
van spiritualiteit.'

► het geval. We komen uit een periode waarin zingeving vooral gelijkstond met het vervullen van materiële behoeften. Om gelukkig te zijn heeft iedereen een zekere materiële basis nodig. Een mens kan immers niet leven zonder wat geld, een woonst of kleding. Maar op een bepaald ogenblik gaan mensen op zoek naar een extra dimensie om hun leven als vervuld te kunnen beschouwen, een diepere grondlaag die het louter materiële niet kan bieden.

VAN DER BORGH: Niet alleen de klassieke godsdiensten zijn hun grote impact op de samenleving kwijt. Het geloof en vertrouwen in instellingen zoals banken, de politiek, het gerecht en de vakbonden is in vergelijking met vroeger ook sterk achteruitgegaan.

GEYBELS: Het collectivisme van vroeger heeft afgedaan, maar dat is niet noodzakelijk slecht. Een gematigd individualisme kan ervoor zorgen dat een mens zichzelf mag ontwikkelen en zichzelf kan zijn. Deze tijd houdt heel veel kansen in.'

De denktank Logia wil aan christelijke opiniëring doen in de algemene media. Voor christenen bestaan er in Vlaanderen toch specifieke tijdschriften zoals *Kerk en Leven*, *Tertio* en *Streven*?

GEYBELS: *Tertio* en *Kerk en Leven* richten zich vooral op een kerkbetrokken publiek. Dat is heel belangrijk, maar even belangrijk is het om iedereen aan te spreken. Wij willen terug naar de agora, naar het grote marktplein waar het leven zich afspeelt. Christenen hebben een waardevolle boodschap te bieden die voor iedereen bestemd is.

VAN DER BORGH: Het christendom is niet alleen bedoeld voor een bepaalde geloofsgemeenschap. Sommigen beweren dat religie in de privésfeer thuishoort. Die neiging gaat in tegen het doel van vele religies, die vinden dat ze een boodschap voor alle mensen hebben, en een boodschap ook die betrekking heeft op alle levensdomeinen.

GEYBELS: Met Logia willen we zoveel mogelijk mensen bereiken. Wij willen geen blad oprichten voor ingewijden, maar ons richten op de algemene media om een zo breed mogelijk publiek aan te spreken. Daarnaast willen wij alle onderwerpen bestrijken, omdat wij vinden dat christenen eerst in het volle leven staan en pas in tweede instantie hun christenzijn in de kerk beleven. Al te vaak worden christelijke onderwerpen vernauwd tot enkele ethische kwesties. Dat enge denken willen wij doorbreken. Christenen hebben over een heel breed spectrum van onderwerpen in de samenleving zinvolle dingen te vertellen. In onze denktank zitten bijvoorbeeld ook vertegenwoordigers uit de kunstbranche en de sportwereld.

Wat hebben christenen over sport te vertellen?

GEYBELS: Er is een christelijke en zeer bewuste manier om met

dom het hele leven en denken doordrenkt. We willen oog hebben voor solidariteit en het kwetsbare in de mens.

VAN DER BORGH: De voorbeelden die Hans geeft zijn niet noodzakelijk louter christelijk. Je vindt die ook in andere religies terug. Bovendien zijn die waarden vaak algemeen humanitair. De waarde voor het kwetsbare in de mens is wel specifiek christelijk, want dat wordt elders weinig benadrukt. Een denktank die zich focust op christelijke waarden moet beseffen dat het christendom niet het alleenrecht op dé waarheid bezit.

GEYBELS: Dat is heel juist. Als iets goed is, noemen wij dat evangelisch. Anderen benoemen dat anders. Toch zijn er enkele

‘Er is maar één christelijk antwoord op kwesties als het homohuwelijk, euthanasie en abortus. Een beslissing die mensen in eer en geweten hebben genomen moeten we respecteren.’ Hans Geybels

sport om te gaan. Wat doe je bijvoorbeeld als de sportieve prestatie ondergeschikt wordt aan de merchandising rond je persoon? Hoe ga je als topsporter om met excessieve geldbedragen? Neem je al dan niet stimulerende of spierversterkende middelen? Met Logia willen wij duidelijk maken dat het christen-

christelijke gevoeligheden waarvoor wij aandacht vragen. Verregaande vergevingsgezindheid bijvoorbeeld. Ik was getroffen door een aantal Noorse jongeren die niet met haat op de moordpartij van Anders Breivik reageerden en het kwaad niet wilden voeden. Dat is een punt waarvoor christenen extra gevoe-

lig zijn. Naastenliefde is ook vijandsliefde.

VAN DER BORGHT: Dat zegt inderdaad veel over hoe ver christenen kunnen gaan. Een sterk voorbeeld in dat verband is de verzoenende rol die de Zuid-Afrikaanse aartsbisschop Desmond Tutu heeft vervuld in de overgang van het apartheidsregime naar een democratische staatsstructuur. De oprichting van de Waarheids- en Verzoeningscommissie is destijds vanuit allerlei hoeken sterk bekritiseerd. Het initiatief van Tutu om met het verleden in het reine te komen was door en door christelijk.

Bestaan er soortgelijke denktanks in protestantse middens?

VAN DER BORGHT: Geen echte denktanks zoals Logia. In Vlaanderen is de protestantse gemeenschap klein, maar in Nederland floreren een aantal druk bezochte internetfora. Op de website van de Interkerkelijke Omroep Nederland (IKON), levensvragen.nl, komen de meest uiteenlopende existentiële thema's uitgebreid aan bod. De vrijzinnige protestanten bieden een aanbod over concrete zingevingsvragen op zinweb.nl. De website nieuwwij.nl is dan weer meer sociaal gericht en voor een jonger publiek bedoeld. Protestant.nl is een vraagbaak voor de media en voor wie verder informatie zoekt over het protestantisme. Het voordeel van dergelijke sites is dat ze inspiratie kunnen aanbieden voor mensen die geconfronteerd worden met existentiële vragen.

Hoe is het in het algemeen in Vlaanderen en Nederland gesteld met de aandacht voor spiritualiteit en religie in de media?

VAN DER BORGHT: Ik ben helemaal niet pessimistisch wat de aandacht voor spiritualiteit in de media betreft. Dat Freek Braeckman voor de VRT naar Spanje trekt om de Wereldjongerendagen te verslaan is daarvan een goed voorbeeld. De media hebben verder veel aandacht besteed aan de manieren waarop jongeren het drama van Pukkelpop probeerden te plaatsen. Ook dat valt volgens mij onder de noemer zingeving.

GEYBELS: Bovendien brengen veel kranten en tijdschriften uitgebreide getuigenissen van mensen die met een bepaalde problematiek worstelen. Dat is geen *hardcore journalism*, het zijn veeleer verhalen van mensen die omgaan met een existentiële crisis in hun leven. Het feit dat er in de media veel plaats is voor dergelijke zinvolle bijdragen kan ik alleen maar toejuichen.

VAN DER BORGHT: Ik ben wel kritisch voor de mediacultuur, die zeer marktgericht is. Er zit geen ideologische hand meer achter de media. De markt bepaalt alles. Winst gaat vaak ten koste van mensen. De christelijke invloed in de media moet ook gaan over gespreksvormen die dialogisch zijn. Mensen moeten ten volle

'De media hebben veel aandacht besteed aan hoe jongeren het drama van Pukkelpop probeerden te plaatsen. Ook dat valt onder zingeving.'

Eddy Van der Borgh

de gelegenheid krijgen op een respectvolle manier hun verhaal te brengen.

GEYBELS: Wat de Engelse tabloid *News of the World* zich permitteerde, was er in ethisch opzicht totaal over. De integriteit van mensen moet altijd gewaarborgd worden. Aan bepaalde ethische principes mag nooit worden getornd. Toch denk ik dat het nu beter is dan pakweg honderd jaar geleden. In de tijd van de Amerikaanse krantenmagnaat William Hearst was het op dat vlak veel slechter gesteld.

De media vervullen hun maatschappelijke taak dus naar behoren. Is Logia dan niet overbodig?

GEYBELS: Wij willen vanuit onze christelijke achtergrond de hoop laten weerklinken. Vooral jongeren hechten meer dan vroeger belang aan authenticiteit en optimisme. Logia gaat in tegen de cultuurpessimistische opvatting dat vroeger alles beter was. De cultuur waarin we nu leven is niet doorslecht en met een pessimistische grondhouding komen we geen stap vooruit. Het gaat inderdaad niet zo goed met onze economie. Onze samenleving verkrampt. Ongewild worden we meer en meer xenofob, pessimistischer en ongelukkiger. We worden repressiever en minder verdraagzaam. De harde hand dicteert ons leven. Nultolerantie! Toch ben ik ervan overtuigd dat het evangelie een uiterst belangrijke en positieve inspiratiebron is. Tegelijkertijd heb ik evenveel respect voor andere geloofstradities. Ik twijfel niet aan het vele goede dat de islam de westerse samenleving kan bijbrengen en de maatschappelijke bij-

drage van het zuiver vrijzinnig humanisme. We mogen niet vergeten dat de Verlichting een weldaad is geweest voor het christenzijn.

Zijn er anno 2011 nog journalisten die gespecialiseerd zijn in godsdiensten en geloofstradities? Wat je zelf niet kent, kun je immers niet naar waarde schatten.

VAN DER BORGHT: Geloofsgemeenschappen zouden een aantal theologen moeten trainen om met de media te leren omgaan. Er is een groot gebrek aan mensen die de christelijke traditie naar de gewone media kunnen vertalen. De doorsneepredikant wordt opgeleid om op zondag te preken, maar hij zou ook een rol moeten kunnen spelen in de bredere samenleving. Aan de Vrije Universiteit Amsterdam bieden wij een mastervariant Religie en Media aan, die in de eerste plaats bedoeld is om journalisten bij te scholen. De opleiding kent een groot succes.

GEYBELS: De Vlaamse media kunnen zich geen experts meer veroorloven. Daarvoor is de markt te klein en de onderlinge concurrentie te groot. Er is nog geld voor sportjournalisten en voor politieke en economische redacteurs. Religie behoort echter tot ►

‘Er is een christelijke manier om met sport om te gaan. Wat doe je bijvoorbeeld als de sportieve prestatie ondergeschikt wordt aan de merchandising rond je persoon?’ Hans Geybels

► de categorie van items die elke journalist moet aankunnen. Critici moeten niet zeuren dat de media te weinig aandacht besteden aan kerkelijke thema's. Het tegendeel is waar. Maar het is wel een probleem dat veel journalisten niet of onvoldoende in die materie zijn geschoold. Anderzijds kan ik mij volledig in Eddy's opmerking vinden: in de opleiding van priesters is er amper aandacht voor het omgaan met media. En dat is bijzonder jammer. Mocht Jezus vandaag hebben geleefd, dan zat hij waarschijnlijk op Facebook en zou hij geen enkel tv-optreden schuwen.

In vergelijking met veertig jaar geleden is er gigantisch veel veranderd. Abortus, euthanasie en het homohuwelijk zijn wettelijk geregeld en maatschappelijk breed aanvaard. In Nederland gaan tegenwoordig zelfs stemmen op om 'hulp bij zelfdoding' wettelijk te regelen. Het maatschappelijke antwoord op dergelijke ethische kwesties staat haaks op de christelijke basisprincipes. Hoe moeten christenen op die tendensen reageren?

VAN DER BORGH: Hét maatschappelijk antwoord bestaat niet. Ik spreek liever over 'een' antwoord, want niet iedereen is het daarmee eens. Het is een feit dat de samenleving heel divers is en dat er op die problematieken heel verschillend wordt gereageerd. Vanuit christelijk standpunt kun je op uiteenlopende manieren met de waardigheid van het leven omgaan. Protestant in Vlaanderen vinden het nogal vervelend dat er meestal één stem aan bod komt, namelijk de visie van het rooms-katholieke instituut. Bij protestanten zijn er ook andere meningen over dergelijke kwesties te horen. De standpunten van kerken over ethische issues komen vaak als clichés over en daarvoor zijn de kerken zelf soms verantwoordelijk. Het gaat immers niet op de christelijke identiteit te vernauwen tot zaken als abortus, euthanasie en homoseksualiteit.

GEYBELS: Wat mij betreft, is er maar één christelijk antwoord op al die items. We moeten een beslissing die mensen in eer en geweten hebben genomen, respecteren. Het is de taak van een christen om mensen zo goed mogelijk tot hun beslissing te laten komen, hen te helpen om alle facetten van hun beslissing af te wegen en vooral naar hen te luisteren. Naast de algemene regels die elke organisatie nodig heeft, staat altijd het concrete leven. In iedere situatie spelen factoren mee die niet in de algemene regel zijn inbegrepen. In feite moeten we net hetzelfde doen als wat Jezus destijds deed. Hij gaf aan dat hij geen jota van de wet kwam veranderen, maar een bladzijde verder in het evangelie vergeeft hij de overspelige vrouw. Dat is het spel tussen wet en liefde. Ook rechters in de samenleving moeten dezelfde afweging maken, want niet iedere moord is dezelfde. **Hoe kan men de groeiende groep van mensen die geen voeling meer hebben met religie toch met het christelijke gedachtegoed laten kennismaken?**

GEYBELS: Ik denk dat het evangelie zichzelf verkoopt. Al tweeduizend jaar lang inspireert het evangelie mensen. Zonder arrogantie maar ook zonder schaamte – zoals ik de kardinaal vaak heb horen zeggen – moeten wij dat evangelie opnieuw op een publiek forum toegankelijk maken. We moeten het onversneden boek op een open, authentieke en getuigende manier in de wereld brengen. Trek met jongeren naar concrete plaatsen van waarachtig christelijk leven. Daarmee vat je honderden cursussen samen en raak je mensen in hun hart. Het probleem van het christendom is dat het al te vaak is herleid tot een puur kennisgegeven, terwijl het ook om ervaringen draait.

VAN DER BORGH: De harde secularisering is in België later op gang gekomen dan in Nederland. Voorlopig lijken enkele beperkte strikt calvinistische gemeenschappen in de Nederlandse Biblebelt in bepaalde landelijke gebieden aan die algemene tendens te ontsnappen. Zelfs in 2011 kiezen ze voor een sterk geïsoleerd bestaan, omdat ze ervan uitgaan dat daarin hun sterkte ligt. In deze mediacultuur krijgen ook zij het steeds moeilijker om hun isolement vol te houden. Ze kunnen het internet niet zomaar uit hun huizen bannen, want hun kinderen hebben dat medium nodig voor hun schoolwerk. Ik ken studenten die scripties schrijven waarin ze proberen aan te tonen dat het internet niet noodzakelijk schadelijk is voor het geloof.

Is er ook een schaduwkant aan de terugkeer van de spiritualiteit?

GEYBELS: Er zijn ook gevaren aan verbonden, want spiritualiteit gaat tegenwoordig over alles. Je kunt zelfs kanaries kweken met behulp van spiritualiteit. Het is gevaarlijk wanneer spiritualiteit in de economie wordt gebruikt om betere prestaties te leveren of om commercieel sterker te staan. Het dient juist om meer vreugde te putten uit je werk. Spiritualiteit moet een mens gelukkiger maken, niet productiever, rijker, mooier, gezonder of commerciëler. **✠**